

УДК 330.565 (477)

Досвід реалізації міжрегіональних стратегій Китайської Народної Республіки

Рогозян Ю.С.

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Луганської філії Інституту економіко-правових досліджень
Національної академії наук України

Стаття присвячена дослідженню актуальної проблематики реалізації міжрегіональних стратегій, зокрема вивченню та систематизації закордонного досвіду на прикладі регіонів Китайської Народної Республіки. Окреслено та проаналізовано деякі соціально-економічні показники, що характеризують сучасний стан китайських регіонів; визначено документи, що здійснюють окремі допоміжні дії у фінансовій, податковій та інших сферах міжрегіонального співробітництва.

Ключові слова: досвід, міжрегіональне співробітництво, стратегії, розвиток, довгострокові документи.

Rogozian Yu.S. ОПЫТ РЕАЛИЗАЦИИ МЕЖРЕГИОНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ КИТАЙСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ

Статья посвящена исследованию актуальной проблематики реализации межрегиональных стратегий, в частности изучению и систематизации зарубежного опыта на примере регионов Китайской Народной Республики. Определены и проанализированы некоторые социально-экономические показатели, характеризующие современное состояние китайских регионов; определены документы, осуществляющие отдельные вспомогательные действия в финансовой, налоговой и других сферах межрегионального сотрудничества.

Ключевые слова: опыт, межрегиональное сотрудничество, стратегии, развитие, долгосрочные документы.

Rohozian Yu.S. EXPERIENCE IN IMPLEMENTING THE INTERREGIONAL STRATEGIES OF CHINA'S PEOPLE REPUBLIC

The article investigates the actual problems of the interregional strategies implementation, in particular organize the foreign experience on example of China's People Republic regions. Identified and analyzed some of the socio-economic indicators that characterize the current state of Chinese regions; defined documents, engaged in certain activities auxiliary to financial, tax and other areas of interregional cooperation.

Keywords: experience, interregional cooperation, strategy development, long-term documents.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Регіональна та міжрегіональна політика, які є майже неподільними, по-різному функціонують в економічно активних країнах світу та по-різному розглядаються: як частина загальної політики держави щодо перерозподілу доходів у суспільстві, особливо в країнах з цільово-орієнтованою ринковою економікою або як частина регіональної політики в таких лідерських країнах, як Китайська Народна Республіка (далі – Китай).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування міжрегіональних соціально-економічних систем висвітлено у працях З. Варналія, В. Геєця, М. Долішнього, І. Кононова, В. Кравціва, М. Паламарчука, О. Паламарчука, І. Сторонянської, А. Філіпенка, Л. Шевчук та інших науковців.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питання регіональної політики, як наслідок і розвиток міжрегіональних зв'язків, у будь-якій країні повинні відрізнятися наступними ознаками: наявність усвідомленого і сформульованого бачення цілей регіонального та міжрегіонального розвитку країни; наявність органів влади, які несуть відповідальність за зміну пропорцій територіального розвитку регіонів; наявність спеціальних інструментів, націлених на підйом проблемних територій, що не досліджено на даний час на прикладі Китаю.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Інструментів міжрегіональної політики існує безліч, в кожній країні вони свої, бо розвиваються й міжбюджетні відносини, що супроводжуються загальною для багатьох країн проблемою пошуку компромісу між вирівнюванням бюджетної забезпеченості регіонів і створенням стимулів для органів влади на місцях проводити ефективну соціально економічну політику. Усе це обумовлює вивчення закордонного досвіду реалізації міжрегіональних стратегій на прикладі Китаю, що й визначило необхідність та мету написання даної статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Китаї здійснюється поетапна регіональна політика, відповідно до якої різні частини країни включаються в систему світогосподарських зв'язків в різному темпі і масштабі. На першому етапі це були провінції Східного Китаю, яким надавалася різноманітна державна підтримка. Зокрема, в них діяв особливий (більш ліберальний) податковий, митний і фінансовий режими, режим залучення іноземних інвестицій, а також здійсню-здійснювалися великі державні

інвестиції в інфраструктурні проекти. Передбачалося, що східні провінції стануть локомотивом для економічного розвитку решті території Китаю. Завдяки такій політиці Східний Китай домогся видатних економічних успіхів. Разом з тим, його вплив на економічний розвиток решті території Китаю залишається обмеженим – економічна диференціація навіть посилилася за час економічних реформ.

Результати такої діяльності говорять про ефективність нового етапу регіональної полі-

Таблиця 1

Показник ВВП на душу населення в китайських регіонах за 2012 р.

Назва регіону	ВВП/особу, дол. США	ВВП, млн дол. США	Населення, млн осіб
м. Тяньцзинь	14 750	204 122	13 838 700
м. Пекин	13 797	281 996	20 439 500
м. Шанхай	13 471	318 437	23 639 500
Цзянсу	10 827	856 368	79 093 900
авт. район Внутрішня Монголія	10 189	253 281	24 857 800
Чжецзян	10 022	548 219	54 700 000
Ляонін	8 958	392 892	43 860 000
Гуандун	8 570	904 046	105 494 200
Фуцзянь	8 359	312 107	37 340 000
Шаньдун	8 201	792 289	96 610 000
Цзилінь	6 877	189 114	27 499 100
м. Чунцин	6 191	181 529	29 320 000
Хубей	6 111	352 478	57 682 500
Шеньсі	6 108	191 886	37 478 500
Хебей	5 796	420 990	72 640 100
Нінся-Хуейський авт. район	5 729	36 858	6 433 200
Хейлунцзян	5 657	216 896	38 340 000
Сіньцзян-Уйгурський авт. район	5 372	118 278	22 207 500
Шаньсі	5 327	228 930	36 019 200
Хунань	5 304	350 958	66 172 500
Цинхай	5 231	29 854	5 706 700
Хайнань	5 129	45 232	8 819 500
Хенань	5 025	472 240	93 970 000
Сичуань	4 686	377 819	80 631 000
Цзянси	4 562	205 124	44 961 800
Аньхой	4 561	272 666	59 780 000
Гуанси-Чжуанський авт. район	4 427	206 432	46 635 000
Тибетський авт. район	3 633	11 019	3 056 500
Юньнань	3 516	163 324	46 449 000
Ганьсу	3 482	89 508	25 708 700
Гуйчжоу	3 100	107 758	34 765 000
Країна в цілому	6 091	8 226 885	1 350 700 000

Складено автором на основі [3]

тики, який включає в себе й розвиток міжрегіональних зв'язків та співробітництва – різниця між рівнем економічного розвитку різних частин Китаю повільно, але скорочується.

С початком економічних реформ у 1980-х рр. у Китаї було виділено чотири економічні макрорегіони: Східний Китай у складі прибережних провінцій Хайнань, Гуандун, Фуцзянь, Чжецзян, Цзянсу, Шаньдун, Хебей, міста центрального підпорядкування Пекін, Тяньцзінь і Шанхай; Центральний Китай: провінції Хунань, Цзянсі, Хубей, Аньхой, Хенань і Шаньсі; Північно-Східний Китай: провінції Ляонін, Цзілінь (Гірін) і Хейлунцзян; Західний Китай: автономні райони Внутрішня Монголія, Тибетський, Синьцзян-Уйгурський, Нінся-Хуейський і Гуансі-Чжуанський, провінції Юньнань, Гуй-чжоу, Сичуань, Ганьсу, Цинхай, Шеньсі і місто центрального підпорядкування Чунцін.

Східний Китай був обраний в якості локомотива для розвитку міжрегіональних зв'язків та китайської економіки в цілому. Передбачалося, що за рахунок своїх конкурентних переваг (транспортна доступність, надмірна пропозиція робочої сили, наявність великих адміністративно-промислових центрів) прибережні провінції зможуть «підтягнути» за собою менш розвинені райони [1].

Для розвитку регіональної та міжрегіональної політики була прийнята програма пріоритетного розвитку східних провінцій, яка передбачала активне залучення іноземних інвестицій, великі державні капіталовкладення в основні фонди (перш за все в інфраструктурні проекти), а також загальну лібералізацію торгово-економічних відносин між самими регіонами та із зовнішнім світом.

У результаті проведеної політики між Східним, Центральним, Північно-Східним і Західним Китаєм склалася нерівність за рівнем економічного і промислового розвитку в цілому і зокрема за окремими економічними показниками. Так, у 2012 р. сукупна частка східних провінцій Китаю в загальному ВВП країни склала більше 50% при частці в населенні – близько 38%. На них припало більше 80% обсягу всього китайського експорту, а середні темпи приросту ВВП східних провінцій у 2000–2011 рр. склали більше 11% на рік [2].

У 2012 р. ВВП на душу населення в Тяньцзіні, Шанхаї та Пекіні, розташованих на східному узбережжі, склав більше 13 тис. дол. при тому, що обсяг ВВП на душу населення в відстаючих провінцій коливався від 3 до 5,5 тис. дол. (табл. 1).

У цілому вплив прискореного економічного розвитку Східного Китаю на інші регіони поки залишається обмеженим. За роки реформ відставання Центрального, Північно-Східного та Західного Китаю від процвітаючого Сходу продовжувало збільшуватися з таких причин:

1) відсутність державної політики розвитку відстаючих регіонів та міцних зв'язків між ними та процвітаючими регіонами. Основним стимулом розвитку Східного Китаю стала державна політика щодо створення експортоорієнтованої моделі економічного розвитку. В рамках такої політики в східних провінціях було надано податкові пільги, правила ведення зовнішньоекономічної діяльності та порядок залучення прямих іноземних інвестицій, а також створені спеціальні економічні зони;

2) недостатні державні капіталовкладення, велика частина яких прямувала в східні провінції;

3) слабкий розвиток недержавних форм власності. У східних провінціях на підприємства недержавної форми власності припадає понад 70% валової промислової продукції;

4) низька щільність населення в даних провінціях, яка стала причиною дефіциту робочої сили та недостатньої ємності внутрішнього ринку.

З точки зору китайського законодавства, загальні міжрегіональні стратегічні цілі встановлюються п'ятирічними планами, на відміну від українських стратегій розвитку. Так, необхідність реалізації програм встановлена 10-м, 11-м і 12-м п'ятирічними планами на сьогодні, а конкретні дії вказуються в Програмах розвитку зв'язків регіонів. Окремі допоміжні дії у фінансовій, податковій та інших сферах встановлюються законами регіонального або національного рівнів:

- «Програма прискореного розвитку та взаємодії західних районів Китаю до 2020 року» спрямована на подолання відставання регіонів шляхом створення протягом 10 років сприятливого інвестиційного міжрегіонального клімату з акцентом на розвиток спільного екологічного сільського господарства, високотехнологічних галузей промисловості, сучасної транспортної і комунікаційної інфраструктури, спільні заходи із залучення в регіони іноземного капіталу.

- «План дій з розвитку міжрегіональної інфраструктури», в рамках якого реалізуються спільні заходи регіонів Шаньсі, Цинхай, Аньхой та Ганьсу. Так, уже було побудовано ділянку

залізничної лінії Шансі-Нанкін-Аньхой, протяжністю 955 км і вартістю 23,23 млрд юанів; залізницю Чунцин-Ганьсу (640 км, 18,23 млрд юанів); шосейні дороги: «5 вертикальних і 7 горизонтальних державних автодорожніх магістралей» (35 тис. км) тощо.

- «Програма відродження Північно-Східного та Північно-Західного Китаю» передбачає звільнення даних регіонів від справляння окремих податків, а також поетапне розширення переліку продукції для зниження ставок ПДВ, щорічне визначення ключових спільних довгострокових проектів регіонів, фінансування яких здійснюється виключно за рахунок коштів центрального державного бюджету, організації спільного обміну кадрами промислових підприємств регіонів, інноваційно-інвестиційних процесі тощо [2; 3].

Таким чином, у Китаї активно проводиться політика регіонального розвитку, на відміну від міжрегіонального. Незважаючи на необхідність існування та реалізації довгострокових договорів або стратегій розвитку міжрегіональних зв'язків, Китай не приділяє належної уваги даному процесу.

У цілому всі міжрегіональні програми розвитку регіонів вписані в загальну стратегію розвитку економіки Китаю та не передбачають заохочення розвитку окремих міжрегіональних стратегічних галузей.

Приблизно з 2008 р. уряд послабив контроль за фінансуванням проектів на регіональному рівні. Регіональній владі було надано право розробки фінансових інструментів для інвестування в будівництво інфраструктурних міжрегіональних проектів, що стало однією з причин формування досить великого обсягу заборгованості регіональних урядів. Велика частина заборгованості була сформована в період кризи 2008–2009 рр. 34 трлн юанів, вкинуті тоді в провінційні економіки в рамках антикризових заходів, тільки 1,18 трлн було виділено з центрального бюджету, все інше – це кошти регіональних урядів, в основному позикові.

Ще одним важливим аспектом регіонального та міжрегіонального розвитку в Китаї є процес урбанізації. Передбачається, що зростання чисельності міського населення дасть змогу Китаю зберегти середньорічні темпи приросту ВВП на рівні 7-7,5% за рахунок збільшення середнього класу і, як наслідок, збільшення внутрішнього споживання. Урбанізація дозволить Китаю перейти від експорто-

орієнтованої моделі економічного зростання до моделі, заснованої на пріоритетах внутрішнього споживання.

Одним із основних механізмів розвитку економіки регіонів є створення вільних економічних зон (далі – ВЕЗ). Протягом 1980–2010-х рр. державна політика Китаю щодо ВЕЗ пройшла кілька етапів – від особливих економічних зон і відкриття приморських міст і районів до розширення відкритості цілих внутрішньоконтинентальних і прикордонних районів.

У Китаї розроблено та реалізовано на практиці національну теорію розвитку ВЕЗ, що має на увазі постійне створення передумов для переходу зони в новий якісний стан, тобто її економічну і соціальну модернізацію.

На першому етапі розвитку ВЕЗ – під час створення її соціально-виробничої інфраструктури – провідна роль належить державним інвестиціям. Створюється «прозора» нормативно-правова база і пропонуються вигідні умови здійснення інвестицій (відсутність ПДВ, звільнення від податків тощо). Приватні інвестиції також є необхідними, але здійснюються в основному у окупні й високорентабельні регіональні та міжрегіональні проекти (торгівля, сфера послуг, посередництво та ін.).

На наступному етапі розвитку ВЕЗ приватний капітал стає домінуючим, який направляється відповідно до пріоритетів розвитку національної економіки. За участю держави підприємства переходять до комплексної переробки сировини з утворенням системи підприємств і галузей, що можуть розташовуватися у різних регіонах, але які об'єднуються завдяки технологічним ланцюжкам у виробничі кластери.

Висновки з цього дослідження. У цілому результати регіональної та міжрегіональної політики в Китаї можна оцінювати як позитивний досвід, однак на шляху подальшого розвитку відстаючих регіонів є певні перешкоди. Так, в регіонах країни відсутня розробка стратегій розвитку міжрегіонального співробітництва як таких, їх замінюють програми та плани заходів, проте останні носять середньостроковий характер, а отже не можуть повноцінно замінити стратегічні плани та дії.

Виходячи з цього, можна констатувати, що зберігається економічна диференціація китайських регіонів. Разом із тим це створює сприятливі умови для інтенсифікації українсько-китайських відносин, що потребує подальших досліджень за даним напрямом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Чужиков В. Модернізація регіональної політики в ЄС // Економіка України. – 2008. – № 3. – С. 51-58.
2. Помитов С.А. Досвід створення кластерних структур [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ekportal.ru/page-id-1910.html>.
3. Національне статистичне бюро КНР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stats.gov.cn>.